

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL PAREIŠKĖJO LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAŠYMO IŠTIRTI LIETUVOS RESPUBLIKOS FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTO ĮSTATYMO NUOSTATŲ ATITIKTĮ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI PRIĖMIMO

2016 m. rugpjūčio 29 d. Nr. KT23-S12/2016

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo,
sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

Konstitucinio Teismo tvarkomajame posėdyje apsvaustė pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymą Nr. 1B-17/2016 iširti:

„1) ar Fizinių asmenų bankroto įstatymo 29 straipsnio 7 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį reikalavimai dėl tyčinėmis nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo gali būti nurašyti, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui;

2) ar Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte ir 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį įtvirtinta galimybė fiziniam asmeniui, nuteistam pagal Baudžiamojo kodekso 182 straipsnį, bankrutuoti neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui“.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

1. Pareiškėjas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo civilinę bylą pagal kasacinį skundą dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties, kuria atsisakyta fiziniam asmeniui, pripažintam kaltu

pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (BK) 182 straipsnio („Sukčiavimas“) 2 dalį, iškelti bankroto bylą, priimto nuosprendžio pagrindu konstatavus, kad minėtas asmuo tapo nemokus dėl savo nesąžiningų veiksmų. Kasaciniu skundu prašoma panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir tenkinti ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo motyvuojant tuo, kad žemesnės instancijos teismai netinkamai aiškino Fizinių asmenų bankroto įstatymo (FABĮ) 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį fiziniam asmeniui bankroto byla nekeliama, jei per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo jis tapo nemokus dėl nesąžiningų veiksmų.

Pareiškėjas nutartimi civilinės bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti FABĮ 29 straipsnio 7 dalies (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija), 5 straipsnio 8 dalies 4 punkto, 6 straipsnio 1 dalies nuostatų tiek, kiek nurodyta pareiškėjo, atitiktį Konstitucijai.

2. Pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymas dėl jo nurodytų FABĮ nuostatų atitikties Konstitucijai grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Pagal FABĮ 2 straipsnio 2 dalį nemokiu laikomas asmuo, kuris negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai yra suėję ir kurių suma viršija 7 500 eurų. Nustatant fizinio asmens, kuris siekia, kad jam būtų iškelta bankroto byla, nemokumą (*inter alia* apskaičiuojant įsiskolinimų sumą), neatsižvelgiama į reikalavimus, kurių, pasibaigus teismo patvirtinto fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jo mokumo atkūrimo plano (toliau – Planas) įgyvendinimo laikotarpiui, negalima nurašyti. FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) pateikiamas išsamus tokių nenurašomų reikalavimų sąrašas, kuris negali būti aiškinamas plečiamai. Pagal FABĮ 29 straipsnio 7 dalį (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) bankroto procedūrai pasibaigus likę nepatenkinti kreditorių reikalavimai, kylantys dėl tyčiniiais nusikaltimais padarytos žalos atlyginimo, gali būti nurašyti.

2.1.1. Kreditorių reikalavimo teisė yra nuosavybės teisė. Reikalavimų nurašymas reiškia kreditorių nuosavybės teisės suvaržymą. Toks suvaržymas taikant FABĮ yra teisėta priemonė, atitinkanti FABĮ nustatytą tikslą atkurti fizinio asmens mokumą. Toks suvaržymas taip pat dažniausiai yra proporcinga priemonė, kadangi, nepaisant nominalios kreditoriaus reikalavimo vertės, ji negali būti realiai įgyvendinta dėl fizinio asmens nemokumo.

Tačiau reikalavimas dėl tyčine nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo skiriasi nuo kitų kreditorių reikalavimų: toks reikalavimas kyla dėl to, kad skolininkas tyčia sąmoningai atliko draudžiamą veiką; kreditorius, reikalaujantis žalos atlyginimo, nėra savanoriškas kreditorius, kuris būtų sąmoningai pradėjęs teisinius santykius su skolininku (pvz., sudaręs sutartį), todėl jo galimybės teisinėmis priemonėmis apsaugoti nuo to, kad darant nusikalstamą veiką jam nebus padaryta žala, yra itin ribotos. Todėl abejotina, ar leidimas nurašyti reikalavimus dėl tyčinėmis nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo nereiškia neproporcingo įsiterpimo į kreditorių nuosavybės

teisę, ar toks nuo tyčinių nusikalstamų veikų nukentėjusių asmenų (kreditorių) nuosavybės teisės ribojimas yra būtinas demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų (tyčinėmis nusikalstamomis veikomis žalą padariusių asmenų) teises ir laisves ir ar toks teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui.

2.1.2. Remdamasis oficialiąja konstitucine doktrina, pareiškėjas pažymi, kad būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, kuriuo siekiama užtikrinti, kad asmenims, patyrusiems materialinę ar moralinę žalą, ji bus atlyginta. Tačiau FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas reiškia, kad tyčine nusikalstama veika padaryta žala, nors ir priteista, gali likti visiškai ar iš dalies neatlyginta, todėl abejotina, ar toks teisinis reguliavimas atitinka Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą.

2.2. Pagal FABĮ 6 straipsnio 1 dalį fiziniam asmeniui bankroto byla gali būti iškelta tada, kai nustatoma, jog asmuo yra nemokus, ir nėra FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje nustatytų pagrindų.

2.2.1. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte išvardytos nusikalstamos veikos, kurias padaręs asmuo negali bankrotuoti, jei jo teistumas neišnykęs ir jei dėl tos veikos padarymo jis tapo nemokus. Minėtos veikos yra arba nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai (BK 207, 208, 209 straipsniai), arba nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai (BK 216, 222, 223 straipsniai). Į šį sąrašą nėra įtraukti nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (*inter alia* sukčiavimas, už kurį baudžiama pagal BK 182 straipsnį).

2.2.2. Nusikalstamos veikos, numatytos BK 207 straipsnyje („Kreditinis sukčiavimas“) ir 182 straipsnyje („Sukčiavimas“), yra panašios, nes abiem atvejais svetimam turtui išvilioti panaudojama apgaulė, dėl sukčiavimo nukentėjusiems asmenims gali būti padaroma žala ir reikalavimas ją atlyginti gali lemti asmens nemokumą lygiai taip pat, kaip ir FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte nurodytų veikų atveju. Tačiau pagal BK 182 straipsnį nuteistam asmeniui, neišnykus teistumui, gali būti iškeliama bankroto byla, o FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte nurodytas veikas padariusiems asmenims neišnykus teistumui bankroto byla negali būti keliami, jei dėl šių veikų asmuo tapo nemokus. Vadinasi, asmenys, kurių faktinės padėtis iš esmės yra tapati, – jie yra padarę panašius nusikaltimus ir dėl jų tapę nemokūs, – vertinami skirtingai, ir nėra įtikinamų argumentų diferencijuotam teisiniui reguliavimui pateisinti. Todėl pareiškėjui kyla abejonių, ar FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte nustatytas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

3. Pareiškėjas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas prašo ištirti, ar FABĮ 29 straipsnio 7 dalis

(2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją reikalavimai dėl tyčinėmis nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo gali būti nurašyti, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktas, 6 straipsnio 1 dalis tiek, kiek pagal juos įtvirtinta galimybė fiziniam asmeniui, nuteistam pagal BK 182 straipsnį, bankrotuoti neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Seimas 2012 m. gegužės 10 d. priėmė Fizinių asmenų bankroto įstatymą, kuriuo sureguliuavo sąžiningų fizinių asmenų bankroto procedūrą, skirtą jų mokumui atkurti užtikrinant kreditorių reikalavimų tenkinimą, siekiant teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros.

Šis įstatymas buvo ne kartą keistas ir (arba) papildytas, *inter alia* Seimo 2015 m. gruodžio 22 d. priimtu Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo Nr. XI-2000 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 17, 19, 25, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymu.

Sprendžiant pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymo priėmimo klausimą aktualios FABĮ įtvirtintos nuostatos, kuriomis *inter alia* reguliuojami sąžiningo fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai.

4.1. Pagal FABĮ 6 straipsnio 1 dalį, kurią ginčija pareiškėjas, teismas priima nutartį iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu nustato, kad fizinis asmuo yra nemokus ir nėra šio įstatymo 5 straipsnio 8 dalyje nustatytų pagrindų.

4.2. Pagal FABĮ įtvirtintą teisinį reguliavimą fizinis asmuo pripažįstamas nemokiu, jeigu jis negali įvykdyti Vyriausybės patvirtintas 25 minimaliąsias mėnesines algas viršijančių skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję (2 straipsnio 2 dalis), neskaičiuojant tų skolinių įsipareigojimų, kurie pasibaigus bankroto procedūrai įstatyme nustatyta tvarka negali būti nurašyti (5 straipsnio 8 dalies 1 punktas).

4.3. FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje yra įtvirtinti pagrindai, kuriuos (bent vieną iš jų) nustačius teismas atsisako iškelti bankroto bylą.

4.3.1. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija), kuris taikytas pareiškėjo nagrinėjamoje civilinėje byloje, nustatyta, kad teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių, kurių sudaryti jis neprivalėjo, ar kitokių fizinio asmens tyčinių veiksmų pateikiant neteisingą informaciją kreditoriams apie finansinę būklę prisiimant skolinius įsipareigojimus ar sudarant kitus sandorius, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais, ar fizinio asmens sąmoningo neveikimo, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais.

4.3.2. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte, kurią ginčija pareiškėjas, nustatyta: „Teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, <...> jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo yra nubaustas

už nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus, nurodytus <...> baudžiamojo kodekso <...> 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose, ir jo teistumas nėra išnykęs, jeigu dėl to jis tapo nemokus“.

4.4. FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija), kurią taip pat ginčija pareiškėjas, nustatyta: „Plane numatyti likę nepatenkinti kreditorių reikalavimai, tarp jų įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai, baigus fizinio asmens bankroto procesą, <...>, nurašomi, išskyrus reikalavimus dėl žalos atlyginimo dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, ar mirties ir piniginių lėšų vaikui (įvaikiui) išlaikyti (alimentų) bei reikalavimus, kurie kyla iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus administracinius teisės pažeidimus arba nusikalstamas veikas, ir įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrintus kreditorių reikalavimus, jeigu šie kreditoriai ir fizinis asmuo susitarė dėl įkeisto turto išsaugojimo fizinio asmens bankroto proceso metu <...>“.

4.5. Apibendrinant išdėstytąjį FABĮ nustatytą teisinį reguliavimą, konstatuotina, kad bankroto byla fiziniam asmeniui gali būti iškelta tik tuo atveju, kai jis pripažįstamas nemokiu ir kai atitinka kitas įstatyme nustatytas sąlygas. Nustatant fizinio asmens nemokumą atsižvelgiama tik į tuos kreditorių reikalavimus, kurie, pasibaigus bankroto procedūrai, FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) nustatyta tvarka galės būti nurašyti.

5. Pažymėtina, kad nors pareiškėjas savo prašymo rezoliucinėje dalyje prašo ištirti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte ir 6 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo, kuriuo įtvirtinta galimybė fiziniam asmeniui, nuteistam pagal BK 182 straipsnį, bankrutuoti neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus, atitiktį Konstitucijai, iš jo prašyme pateiktų argumentų matyti, kad jis abejoja iš esmės tik FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte nustatyto teisinio reguliavimo, kuriuo įtvirtintas vienas iš pagrindų, kuriam esant bankroto byla fiziniam asmeniui negali būti keliama, konstitucingumu, būtent tuo, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte nėra nustatyta, jog bankroto byla nekeliamą fiziniam asmeniui, nuteistam pagal BK 182 straipsnį, jeigu dėl to jis tapo nemokus ir jo teistumas nėra išnykęs.

Taigi pareiškėjo prašymas ištirti, ar FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte ir 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtinta galimybė fiziniam asmeniui, nuteistam pagal BK 182 straipsnį, bankrutuoti neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, traktuotinas kaip prašymas ištirti, ar minėtoms konstitucinėms nuostatoms neprieštarauja FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktas tiek, kiek pagal jį fiziniam asmeniui, nuteistam pagal BK 182 straipsnį, galima iškelti bankroto bylą neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus.

6. Konstatuotina, kad pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymas ištirti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkto tiek, kiek nurodyta, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, šio įstatymo 29 straipsnio 7 dalies (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija)

ties, kiek nurodyta, atitiktį Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui atitinka Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytus reikalavimus, todėl yra priimtinas nagrinėti Konstituciniame Teisme.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 22 straipsnio 3, 4 dalimis, 28 straipsnio 1 dalimi, 67 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

Priimti nagrinėti pareiškėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymą Nr. 1B-17/2016 ištirti, ar:

1) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 4 punktas tiek, kiek pagal jį fiziniam asmeniui, nuteistam pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 straipsnį, gali būti iškelta bankroto byla neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus;

2) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 29 straipsnio 7 dalis (2015 m. gruodžio 22 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją reikalavimai dėl tyčinėmis nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo gali būti nurašyti.

Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas